

uit: Seks-map.

Mit-gave: Kritische Universiteit, werkgroep Sexpol, Tilburg

OVER DE INNERLIJKE HOUDING VAN DE HOMOFIEL

door W.J.Sengers.

Inleiding

Wie veel homofielen heeft leren kennen, weet dat er een grote verscheidenheid is. Het gemeenschappelijke is slechts, dat allen zich uitsluitend tot seksegenoten aangetrokken voelen, weten dat ze alleen met hen tot een volledige liefdesrelatie kunnen komen. Wie erover leest kan tal van beschrijvingen vinden. De één ziet het zus, de ander zo. Het is opvallend hoever die meningen uiteenlopen. De één, die het zus ziet, schijnt gelijk te hebben, maar hoort men de ander, die het zo ziet, dan schijnt ook die gelijk te hebben. Hoe is dat te verklaren?

Het heeft lang geduurd voordat ik er achter kwam dat er veel duidelijk wordt wanneer men ervan uit gaat, dat homofielen op verschillende wijzen over zichzelf kunnen denken. Dat denken over zichzelf dat staan tegenover de eigen gerichtheid zullen we de innerlijke houding noemen. Dat is een uitdrukking, die in de psychologie gangbaar is en waarmee het bij elke mens aanwezige verschijnsel wordt aangegeven hoe hij over zichzelf of iets van zichzelf denkt, ermee omgaat, er al dan niet mee in het reine komt. Heeft men lelijke handen, dan kan men daartegen in opstand zijn, maar er zich ook bij neer leggen. En dat geldt voor alle dingen in het leven, ook voor het homofiel zijn. Wie zo is kan er vanaf willen, maar het ook aanvaarden. Het is maar hoe men erover denkt. Wie zich nu verdiept in hoe het leven wordt als een homofiel tegen zichzelf in verzet blijft dan wel de gerichtheid aanvaardt, gaat zien, welke grote verschillen daar het gevolg van zijn.

Om misverstand te voorkomen: wat betekent aanvaarding van het homofiel-zijn? Ik versta daaronder, dat wie merkt, dat hij zich alleen tot seksegenoten aangetrokken voelt, *dat voor zichzelf, dus innerlijk, niet ontkent*. Iets anders is wat hij ermee doet, hoe hij in feite zijn leven leidt en ontwikkelt, anderen gelukkig of ongelukkig doet zijn. Kortom hoe hij zichzelf verwerkelijkt. Het zal duidelijk zijn, dat die verwerkelijking van meer dingen afhangt dan het al dan niet aanvaarden. Omdat mens-zijn altijd een samen-zijn met anderen betekent, gaat zelf-verwerkelijking dus ook anderen aan, kan zelfs zonder hen nooit een feit worden.

Het hangt nu van die verwerkelijking af, of de mens gelukkig is, althans het gevoel heeft op de goede weg te zijn.

De kardinale vraag is dus of een gelukkig leven voor de homofiel als voorwaarde heeft dat hij zijn eigenheid innerlijk erkent en aksepteert dat hij zo is. Is het bijvoorbeeld niet mogelijk om zo gelukkig mogelijk te zijn en te blijven door het homofiel-zijn innerlijk te ontkennen, zich tegen de verlangens te verzetten of te doen alsof ze niet bestaan? Of zou het misschien het beste zijn om er bij wijze van spreken half en half aan toe te geven? Het ligt voor de hand dat een zo tegengestelde innerlijke houding (ja dan wel nee) grote gevolgen in het dagelijks leven hebben moet als het gaat om zo iets wezenlijks als onze verliefdheids- en liefdesgevoelens. Als die van homofiele aard zijn, moet het van belang zijn na te gaan hoe de gevolgen voor de levenshouding en -inrichting, voor de wijze waarop men met anderen omgaat, zich aan hen bindt, zich geeft aan een ideaal en hoe men denkt en oordeelt over de dingen om ons heen.

Dit in eerste aanzet te beschrijven is het doel van dit artikel, waarbij omwille van de overzichtelijkheid drie wijzen van innerlijke houding afzonderlijk onder de loupe genomen zullen worden: de houding van verzet, de houding die neerkomt op een zichzelf onvolledig aanvaarden en ten slotte de volledige aanvaarding. De lezer kan ervan op aan, dat wat hier volgt ontleend is aan hen, die ik persoon-

lijk goed heb leren kennen, zowel patiënten als niet-patiënten. De patiënten behoren niet tot slechts één van de groepen. Als men een arts of wie ook om raad komt vragen, kan dat aan vele andere factoren liggen dan de innerlijke houding.

Het verzet

Het innerlijk verzet kan verschillende vormen aannemen, al naar gelang de motieven, die ertoe geleid hebben. Men kan zich verzetten op grond van twijfel, angst, teleurstellingen, of een niet willen zondigen. Natuurlijk is er wel een samenhang tussen de motieven, maar het is praktischer ze hier te onderscheiden, omdat ze verschillende gevolgen hebben. De afwijzing (eventueel zelfs de uitdrukkelijke veroordeling) kan alleen tot stand komen door invloeden van buitenaf. Want het gaat immers om gevoelens, die niet anders dan positief ervaren kunnen worden: zonder uitzondering zal elke normale homofiel zijn verliefdheden in de eerste tijd, zolang hij er geen weet van heeft dat dit nu homoseksualiteit heet, als prettig, blijmakend en stimulerend ervaren. Het kan dus niet anders of de druk die tot veroordeling leidt, moet heel sterk zijn. Wat goed is moet kwaad gaan heten, wat positief was moet negatief worden. Het komt er op neer, dat men zich in het eigen gevoel gaat schikken in wat anderen zeggen. Hoe machtig de invloed van de buitenwereld in dit opzicht is, zal wel elke homofiele mens beamen. Maar in de meer persoonlijke zin hangt toch het meeste af van de visie van de eigen omgeving, de houding die daar tegenover homofilie wordt ingenomen. Wie bijvoorbeeld ingeprent wordt, dat deze gerichtheid een toestand is van zondigheid, zal tot een veel grondiger verzet komen dan wie opgroeide in een omgeving waarin nadruk is gelegd op het positieve van iedere liefdesvorm, maar waar intussen toch bezwaren bestaan tegen homoseksuele kontakten.

A. Een radikale vorm van verzet, die het eigen zelf ernstig beschadigd houdt, ontstaat bij hen die de geloofsovertuiging en levensbeschouwing overnemen van extreem kristelijke-sektarische geloofs-

verkondigers. In deze groepen wordt de gerichtheid als een toestand van zware zondigheid gezien, veelal ernstiger dan welk kwaad ook. De homofiel die tot zo'n groep behoort of wil gaan behoren, zal pas gelukkig zijn als hij er in slaagt het homofiel zijn met overtuiging te ontkennen, ook en in de eerste plaats ten opzichte van zichzelf. Hoe vreemd het misschien mag klinken in feite kan dat, namelijk door de gerichtheid (die immers niet iets zichtbaars of tastbaars is, maar uitsluitend een gevoel, iets geestelijks) niet meer te zien als iets van zichzelf, maar als iets, dat er van buitenaf telkens weer ingelegd wordt. Dat van buitenaf moet dan een kwade macht zijn, Satan, eventueel gepersonifieerd in degene tot wie men zich aangetrokken voelt of sprekend uit een boek dat men leest, etc.

Telkens als zo iemand de aantrekking ervaart, is het Satan die probeert bezit van hem te krijgen en die in hem strijd voert met de goede macht. Redding is alleen mogelijk door zich uitdrukkelijk en met inzet van de hele persoon tot de goede macht, dat is God, te wenden. Door te bidden en tegelijkertijd al het mogelijke te doen om het zien van een aantrekkelijke mens ongedaan te maken, dus door een straatje om te lopen, de ogen te sluiten, de fantasie te verjagen door te bidden of stichtelijke lectuur te lezen, de seksuele droom te beëindigen door tijdig wakker te worden.

Het is te begrijpen, dat dit leven een voortdurende waakzaamheid eist, maar ook, dat langs die weg inderdaad "bevrijding" mogelijk is. Niet in de zin, dat zulke mensen niet meer homofiel zouden zijn (ondanks alle beweringen hunnerzijds), maar zo dat ze ervan overtuigd zijn het geluk en de gezondheid in het geloof gevonden te hebben of alsnog zullen vinden.

Maar dat kost dan ook heel wat, zóveel dat er van een gevaarlijke toestand sprake is. Het bidden - soms dag en nacht, altijd door - is in de eerste plaats een zelfverdediging. Er treedt een konstante spanning op, die voor de betrokkene en zijn omgeving voel- en zichtbaar is. Het leven wordt een intens ernstige zaak, een verbeterde gang naar het hierna-

maals. Van een warme liefde kan geen sprake zijn, omdat de eigen liefdesmogelijkheid, namelijk de homofiele, ontkend wordt. Daardoor is elke omgang met wie ook, alleen mogelijk van een kille, verstandelijke benadering uit.

Onverdraagzaamheid ten opzichte van elke gevoelsuiting, ook van anderen, is een ander gevolg. Het leven wordt beheerst door het geloof en de sterke hoop, door begrippen als gestrengheid, gerechtigheid, waakzaamheid, plicht. Niet door de liefde. Er ontstaat een eenzaamheidsgevoel, dat alleen kan worden vergeten in het gebed, of schijnbaar opgelost door zich aan anderen, van wie men in feite niet houdt, te binden in een verbond van verzet tegen de zondige binnen- en buitenwereld. Een werkelijk en duurzaam groeiend geluk, is er niet: vreugde kan niet anders dan momentaan en oneigenlijk zijn: om de overwinning van het goede, dat van buiten komt. De waarde van welk menselijk gegeven ook wordt ontkend; bijvoorbeeld muziek waar men vroeger graag naar luisterde, mag geen eigen waarde meer hebben. Deze toestand wordt nog ernstiger als men tot een samenwonen komt (natuurlijk dan in het huwelijk) met iemand van wie men meent te houden bij de gratie van het gebed, of door inbeelding op het gezag van anderen.

Ik noemde deze levensvorm gevaarlijk, omdat het risico van een débakel zo groot is. Zodra het geloof in kracht vermindert of de innerlijke spanning onhoudbaar wordt, stort het hele levensbeeld als een kaartenhuis in elkaar. Voor allen, die erbij betrokken zijn, betekent dat een ramp. En zolang zij de spanning nog meester kunnen blijven, is het risico van ziek worden groot. Want deze mensen zijn erg gespannen, star, rigoreus en wantrouwend en er hoeft niet veel te gebeuren of ze worden lichamelijk of geestelijk ziek. Tot een zoeken van medische hulp komt het niet eerder, omdat de aantrekking niet (meer) als iets van zichzelf beschouwd wordt. Men gaat toch niet naar de dokter om van de duivel verlost te worden! Pas wanneer men feitelijk ziek geworden is (pijn lijdt, vanuit een ernstige depressie

tot een zelfmoordpoging kwam, of door een waan voor anderen niet meer te verdragen is) komen er medici aan te pas.

Het is opvallend hoe mensen met zo'n ekstreme houding tot een monotype worden: in hun doen en laten, hun visie op allerhande zaken, in hun spreken (preken) komen ze sterk met elkaar overeen. Vooral, maar niet alleen, de homofielen. De individuele verschillen gaan op den duur geheel schuil achter een aan allen gelijkvormig gedrags- en denkpatroon. De buitenwereld herkent hen als de star denkende, betweterige, steeds op hetzelfde terugkomende mensen, die in een soort gemeenschappelijke waanwereld lijken te leven.

B. Minder vergaand gevolg verkrijgt het verzet als het in de eerste plaats op angst berust. Bijvoorbeeld om de band met thuis, het werk, de vrienden, de kerk te verliezen, zodra bekend zou worden welk vlees men in de kuip heeft. Ook dan kan men zich gaan verzetten tegen de verlangens, maar nu hoeft dat niet verder te gaan dan een niet toegeven, een zichzelf verloochenen, een doen alsof het niet zo is. In onze maatschappij, waarin nog een groot taboe ligt op homofilie en homoseksualiteit, zullen er velen zijn die vroeg of laat, korter of langer, tot een dergelijke verzetsvorm komen. Maar omdat de aantrekking tot anderen nu eenmaal een fundamentele zaak is, iets van onze persoonlijkheid als geheel, ja onze persoonlijkheid zelf, moet er nu ook heel wat tegenover staan om dat vol te kunnen houden. De één gaat heel hard werken, de ander put zijn hobby's uit, een derde zal een levensvorm kiezen waarvan steun verwacht wordt (bijvoorbeeld het celibataire kloosterleven voor katholieken) en zo zijn er talloze andere mogelijkheden. Maar voor allen geldt dat zij aan hun meest menselijk verlangen, namelijk naar de liefde, verzaken. Dat moet uitdraaien op een zich isoleren, althans een zich geïsoleerd voelen, al zit men nog zo tussen de mensen. Zeker zullen er zijn die dit hun leven lang kunnen volhouden, ook weer met het voordeel dat ze aan het overgenomen ideaal beantwoorden en daarom de overtuiging

hebben een leven te leiden, dat goed is. Ervan gemaakt te hebben wat ze met hun "handicap" konden.

Intussen zijn ze verre van gelukkig, want een zo duidelijk alternatief als de vorige groep missen zij. Het leven valt hun zwaar, ook al hebben ze dat er voor over. De verlangens zijn er, de ene keer sterker dan de andere. Het wordt vechten, vallen (in het geheim) en opstaan (ook in het geheim). Het parool wordt om uit de buurt van het gevaar te blijven, alles wat naar homoseksualiteit zweemt te bestrijden of te ontlopen. Andere homofielen kent men dan ook meestal niet persoonlijk. Meer dan een enkel bericht heeft men er niet over gelezen. Geen enkele ontmoeting (met mannen zowel als vrouwen, vrienden, de geestelijke leidsman enz.) is diepgaand, want dan zou de homoseksualiteit gaan blijken of steeds weer ter sprake moeten komen. Dat men zo geen enkel mens goed zal leren kennen, zal men vaak niet eens in de gaten hebben of neemt men maar voor lief. Dat men zodoende allerlei menselijke situaties verkeerd gaat aanvoelen en daarvan weer de terugslag ervaart in de vorm van afgewezen worden, niet voldoende gewaardeerd worden, erbij hangen e.d., is ook weer wat men wel of niet voor lief kan nemen. Intussen zijn en blijven de verlangens er. Het seksuele wordt een eenmansgebeuren met in de fantasie personen, die in werkelijkheid heel anders zijn. Het onverwachte is, dat dit verzet gaat leiden tot het tegendeel van wat de bedoeling was: men komt niet los van zichzelf en wordt één brok homoseksualiteit, omdat men op den duur over niets anders meer denken kan.

Vrij omgaan met anderen wordt alsmaar moeilijker, omdat steeds weer en meer die homoseksualiteit er tussen zit. Van ze zwaarder vallende eenzaamheid uit en gesteund door allen die het beste voor hebben, kan men er met de eerlijkste bedoelingen toe komen de "definitieve" stap te zetten en tot een huwelijk te komen. Dan wordt er geredeneerd: Ten slotte kan zij toch lief zijn, alles voor mij over hebben. Misschien kom ik er toe haar te vertellen van mijn werkelijke verlangens en zal blijken dat zij dit

aanvaardt. Zij zal zeker helpen en er is geen twijfel aan of zij houdt veel van mij". Een paar jaar later hebben die twee misschien kinderen. Maar steeds blijft er een tekort voelbaar, een vreemde spanning in het samenzijn. Het werkelijke geluk van een zich voortdurend verdiepende liefde is onmogelijk en in het gunstigste geval dobert men mee op de golven van wat nu eenmaal moet om het brood te verdienen, intussen met het ouder worden meer en meer verstarrend, zich vastklampend aan wat dit leven sterkte biedt en dikwijls terugverlangend naar wat het in de kinderjaren geweest is. Veel tegenslag kan men niet hebben, terwijl het onverwachte voordeel maar even opbeurt. Voortdurend vanaf de eerste tot de laatste dag, dreigt ontrouw in een heel andere vorm dan de buitenwacht vermoeden kan.

Het is duidelijk, dat er van een innerlijke vrijheid geen sprake is, dat een groot deel van de energie tegen zichzelf gericht moet blijven, dat er geen gevoel van bevrijding is, dat een hecht gemeenschapsgevoel niet ontstaan kan en dat er een voortdurende krampachtigheid bestaat op het moment, dat men het gevecht niet langer aan kan en tot ontsporen komt, die duur te staan kunnen komen.

Intussen heeft de omgeving geen idee van wat zich hier afspeelt. Buren, vrienden, kollega's en anderen zullen er immers niet aan denken, dat deze wat zonderlinge mens homofiel is. Zij zien hem niet opvallend vaak met alleen seksegenoten, hij is iemand die keurig leeft, die vriendelijk en wellicht wat vreemd is, ontevreden is, niet plooibaar en vol met zelfbeklag.

Wie deze schijn niet vol kan houden en hulp zoekt zal grote kans lopen, dat de hulpgever geen andere oplossing ziet dan hem terug te verwijzen naar de schijn, natuurlijk met als tegenwicht een versterking van het geloof in het verval, dat de konsekwentie van toegeven lijkt te zijn. De middelen, die de helper heeft, komen dan ook dikwijls neer op een zich met hernieuwde kracht gaan verzetten, omdat er geen alternatief gezien wordt (dat er in de gevallen onder A. wel was.).

C. Er is nog een andere reden, die tot de verzetshouding leiden kan en wel dat iemand enkele stappen

in de richting van de aanvaarding gezet heeft, daarbij grote teleurstellingen ondervindt en daarom tot het besluit komt af te zien van wat hij het liefste zou willen. Deze mensen kunnen dan hun toevlucht zoeken tot de onder A. en B. beschreven levenswijzen. De "keuze" daaruit wordt meestal bepaald door wie men ontmoet en de omstandigheden waarin men leeft.

D. De lichtste, minst ingrijpende vorm van verzet kan men waarnemen bij hen, die eraan zijn gaan twifelen of ze homofiel zijn. Bijvoorbeeld jongeren die van een seksegenoot ook seksueel houden, maar bij de vergelijking van de seksuele ontmoeting iets ervaren, dat hen in twijfel brengt over hungerigheid.

Het is begrijpelijk dat ze zich dan gaan voornemen "het ook eens met de andere sekse te gaan proberen". De ervaringen daarbij worden dan als een bewust eksperimenteren beleefd. Vanzelf komen ze daarvan terug, omdat hun gevoelens en verlangens nu eenmaal anders zijn.

Ik moet er met nadruk op wijzen, dat de mensen wier leven in het teken van het verzet staat, overtuigd zijn van de positieve waarde daarvan. Voor hun geweten zijn ze eerlijk en verantwoord en ze kunnen de medemens recht in de ogen kijken (al zullen velen het in feite niet durven). De prijs daarvoor is echter hoog: er is een toenemende spanning zowel innerlijk als in elke relatie tot de medemens; het seksuele leven kan geen eenheid vormen met de rest van de persoonlijkheid, het is een vijandig deel geworden, dat een toenemende macht gaat krijgen en zo een storende vorm aanneemt. Elke omgang gaat niet verder dan een oppervlakkige, waardoor het leven steeds meer verwringt en inkrimpt. Eenzaamheid en grootheidsfantasieën gaan hand in hand.

Wat is de schade die deze mensen anderen en zichzelf toebrengen? In ieder geval ligt die niet op het vlak van de seksualiteit: anderen houden zij ver van zich, want ze zullen liever ten onder gaan dan hen homoseksueel te verleiden of zich te laten verleiden. De schade ligt op andere gebieden. Misschien wel

op de eerste plaats bij de anderen. Een aantal verlovingsen is geen zeldzaamheid, met alle verdriet daarvan. Wanneer zij trouwen wordt vooral de echtgeno(o)t(e) de dupe. Dat huwelijk wordt voor beiden immers een kwelling zodra de samenbindende kracht, die voor de homofiele partner altijd iets anders is dan de ware liefde, in sterkte afneemt. Als het spaak gelopen is en tot scheiding komt, heeft ook weer de heterofiele partner de grootste moeilijkheden, vooral in de rooms-katholieke huwelijken, waar door de onontbindbaarheid de ander nooit meer voor de kerk hertrouwen kan (ook de homofiel niet, maar die zal niet naar een tweede huwelijk verlangen). Ook voor de kinderen blijft dit niet zonder gevolgen, al zullen die ongeveer dezelfde zijn als in andere huwelijken waar vader en moeder ten slotte uit elkaar gaan. Maar er is meer, bijvoorbeeld in de werkkring, waar de gevolgen van de starheid, het alles zwart-wit zien, de afwijking van aanpassing en nieuwe ideeën, zich doen voelen. Men merkt, dat het niet altijd een pretje is met zulke mensen om te gaan. Hun raadgevingen komen altijd op hetzelfde neer, waarbij men achteraf merkt, dat die niet zoveel waard waren als eerst leek.

De eigen aanpassingsmoeilijkheden zijn evenredig aan de sterkte van het verzet. Ze voelen zich belemmerd door hun seksuele preokkupaties of de macht van het kwade. Als ze zich niet nauw verbonden voelen met een groep, bijvoorbeeld de geloofs-gemeenschap, staan ze in alles alleen. De anderen voelen ze als onbereikbaar, ze zien geen mogelijkheid vat op hen te krijgen en het gevoel te hebben erbij te horen. Ze kunnen dus ook de vleugels niet uitslaan. Als ze hun moeilijkheden op papier zetten gaat dat meestal niet verder dan enkele zinnen of komen er direkt cliché-uitdrukkingen. Zelfs voor de gemeenschap kunnen ze gemakkelijk een dure post worden: het kost veel als ze in toenemende nood komen en ziek worden. Langer dan bij de evenwichtigen duurt hun griep, de hoofdpijn wil niet weg met de geëigende middelen, de moeheid is niet over na een weekend lang uitslapen enz.

Wanneer we dit alles overzien zal het duidelijk zijn, dat elke vorm van verzet als die wordt volgehouden uitmondt in een verstarring, omdat de liefde zoekraakt en de leefwereld steeds verder inkrimpt. Tenzij de spanningen eerder te groot worden, er onbehagen en onrust ontstaan, die dwingen tot het begin van de aanvaarding, echter soms ook tot een zelfmoord (poging) leiden. Als dan een ander in vertrouwen genomen wordt (een zielzorger, een arts, een goede vriend) zal dat altijd ontspanning geven. Heel veel hangt af van de raad, die in dat uur gegeven wordt: doorgaan in het verzet (wat nog vaak gebeurd), ofwel proberen tot aanvaarding te komen en dus iets te doen met de verlangens. Als het dit laatste wordt, zal blijken hoeveel tijd er verloren is.

De onvolledige aanvaarding

Met "onvolledige aanvaarding" bedoel ik, dat de homofiel zijn verlangens aksepteert en er vorm aan geeft, *maar zonder dat die een eenheid wordt met het dagelijks doen en laten*. Zijn "eigenlijke" leven blijft dus min of meer verborgen. Hijzelf herkent dat aan het gevoel twee levens te leiden, die, om welke reden ook niet tot een eenheid kunnen of mogen komen. Enerzijds is er een leven van de konformatie aan de anderen, anderzijds het toegeven aan de eigen verlangens, wat door die anderen afgekeurd wordt.

Als we die levens als twee cirkels voorstellen, kunnen ze een verschillende grootte en een verschillende stand ten opzichte van elkaar hebben. Ze kunnen ook voor een deel over elkaar heen schuiven. Zelfs kunnen ze zover samenvellen, dat ze praktisch tot één cirkel geworden zijn: dan is er de volledige aanvaarding. De onvolledige aanvaarding heeft zoveel samenhangende aspecten, dat het moeilijk is er een overzichtelijke beschrijving van te geven. De innerlijke houding, die eraan ten grondslag ligt, is het gelijktijdig ja en nee ten opzichte van de verlangens. Wat overdreven gesteld komt het nog al eens neer op het toegeven aan het seksuele, maar het niet willen (durven) aksepteren van de gevolgen die de ontmoetingen met zich mee brengen. De redenen voor dat nee kunnen verschillend zijn, maar

altijd komen ze neer op angst. Angst voor de veroordeling of straf, angst niet begrepen te zullen worden, angst voor ontslag of het uitblijven van promotie, voor verlies van de cliëntèle, fluisterkampanes of roddelpraat. Kortom, altijd weer het bang zijn alleen te zullen staan. Dat lijkt me heel reëel en gemakkelijk te verklaren: louter omdat "men" homofilie en vooral homoseksualiteit veroordeelt, is het moeilijk om, tegen die druk in, het eigen leven te verwerkelijken. Van die gedachtengang is het duidelijk wat er moet gebeuren: zo snel en grondig mogelijk moet iedereen zijn vooroordelen leren zien, er moeten mensen komen, die er over schrijven, zodat ook homofiele verhoudingen gewoon zullen worden. Dan zal er voor die angst geen reden meer zijn en ieder kan zonder schroom leven zoals hij voelt dat goed is. Dit mag waar zijn, in feite is het op dit ogenblik een onhaalbare kaart. Het is trouwens de vraag of het wel zo moet. Want laten we eens zien naar hem, die in de fase van de onvolledige aanvaarding verkeert.

Het meest opvallend is de homofiel wiens leven uit twee gescheiden werelden bestaat. Hij is de man (bij de vrouw hoeft het zelden zo scherp gescheiden te blijven) die zijn ontmoetingen alleen in de weekenden en dan liefst ver van huis heeft. De onrustige, die nooit thuis is, nooit tijd heeft, bij wie men altijd eerst moet bellen als men langs wil komen. De man die zich achteraf schaamt voor zijn gekke sprongen en domme doen. Die op zijn werk en personeelsavonden, zijn leugens om bestwil klaar heeft. Intussen voortdurend op zijn hoede is, te gauw ergens iets achter zoekt. Die op werkdagen hoopt dat het zo gauw mogelijk weer weekend wordt om dan zichzelf te kunnen zijn. Intussen is hij 's maandags gedesillusionneerd. Zijn leven is in de ban van het seksueel bevredigd willen worden en tegelijk in de ban van de angst. Dat maakt hem bij voorbaat ongeschikt voor een goede relatie. Want zodra is het contact gelegd of men moet rekening gaan houden met de ander. Vrijheid is dan ook het devies, maar in feite is men slaaf. Niets mag er blijken op het werk, thuis, of waar in het gewone leven

ook. Men is de bange zoeker die gedreven wordt. Typisch dat deze mensen altijd willen weten of die of die "ook zo is", zich dan gerustgesteld voelen, maar even snel hun kritiek weer bij de hand hebben. Het willen helpen van anderen wordt gauw een vorm van opdringerigheid en een zichzelf als maatstaf stellen. Opvallend is ook, dat ze teveel anderen als homofiel gaan zien. Weinigen méér dan zij discrimineren zo. Maar ze morren als dat henzelf betreft, zonder er overigens iets tegen te durven ondernemen. De partners, die ze voor het seksuele contact tegen het lijf lopen zijn dikwijls van een lager nivo. Dat de vluchtigheid en onwaarachtigheid voor die partners teleurstellend kan zijn, dringt dikwijls niet eens tot hen door. Egoïsme is dan ook een veel voorkomend verschijnsel, dat groter wordt naarmate ze zich de minder plezierige reacties van de ander op de hals gehaald hebben. Dan is het gelijk altijd aan hun kant en kennen ze weer iemand van voornaam over wie ze alleen maar verbitterd of minachtend kunnen praten.

Toch is dit ook voor henzelf geen leven: altijd weer anderen van wie men nooit meer hoort of die men niet meer terug wil zien; promiskuiteit gaat op den duur tegenstaan; de liefde, die nabij is, te moeten missen; thuis en op het werk het gevoel van eenzaamheid en alleen zijn; het toenemend verveelde van de dagelijkse sleur.

En zo wordt vanzelf de behoefte om dit te doorbreken groter. Men gaat erover denken hoe het de gene te vertellen aan wie men dat het liefste zou doen. En naarmate de kring groter wordt van hen die weten hoe het zit, wijkt de spanning. Dan komt er ruimte voor de inpassing van de homofiele vrienden in de eigen dagsfeer. Dat heeft een heilzaam effect op de relatie tot zowel de homofiele als de heterofiele vriendenkring; het begin van een doorheen vloeien met alle gevolgen van dien, een ontdekken van nieuwe mogelijkheden over en weer. Als dit een proces is waar jaren mee gemoeid zijn, is dit geen bezwaar, omdat men intussen steeds duidelijker voelt op het goede spoor te zitten. Want wat is het geval als men zich openstelt, ook al gaat

dit nog zo voorzichtig of geleidelijk? Steeds weer zal de omgang met de anderen verbeteren, omdat zij antwoorden met hún gevoelens en problemen. Zo ontmoet men elkaar in een volledig mens-zijn en en dat betekent verrijking, meer begrip voor elkaar. Het zal zeker voorkomen, dat vroegere kennissen nu liever alle contact verbreken. Maar ook dat heeft een voordeel, omdat men er nu zeker van is wie wel en wie niet de vriend of de vriendin kan zijn.

Zo doet zich door de openheid juist het tegendeel voor van wat men eerst gevreesd had: er komt pas nu een verbondenheidsgevoel, er komt bevrijding (van het eigen vooroordeel, dat een muur oprichtte). De argwaan verdwijnt, de angst vermindert, het geweten raakt ontlast, de cirkels glijden in elkaar. En daarmee ontstaat het gevoel zichzelf te worden, men ontdekt nieuwe mogelijkheden vooral daar waar men ze helemaal niet verwacht had. De werkracht en vindingrijkheid nemen toe. Men gaat zien hoe men juist zoals men is, van betekenis kan zijn voor anderen. Men begint te voelen, dat het in wezen helemaal niet van belang is of iemand hetero- dan wel homofiel is of wat voor mengvorm ook. Elke omgang gaat zoveel gemakkelijker dat ook de aantrekking tot seksegenoten anders wordt, zoals men tegelijkertijd merkt, dat het andere geslacht is anders is dan men altijd gedacht had.

Maar er zijn zoveel andere vormen van de onvolledige aanvaarding. Zelfs als de cirkels over elkaar heen gaan schuiven, kan dat veel, maar ook heel weinig zijn. Immers ook hij, die "Dialog" op een stille plaats zit te lezen zonder dat iemand het zien mag, is er een voorbeeld van. Ook echter de twee samenwonende vrienden, wier families niet op de hoogte zijn van hun ware relatie. En de jongeman, die met de vriend van wie hij houdt bij een tante wil overnachten, omdat hij weet dat ze dan zonder argwaan samen kunnen slapen, omdat de tante maar één logeerbed heeft. En de priester, die verlangt naar het vakantiecamp, waar hij met de knaap samen zal zijn van wie hij al zo lang in stilte houdt. De koopvaardij-officier, een verstokte vrijgezel en inwonend bij een vriendin, wie het varen al lang de

keel uithangt, maar die dóór blijft gaan, omdat hij in de havensteden de adressen kent waar hij tegen betaling met een jonge kerel naar bed kan, zonder dat zijn vriendin daar ooit achter kan komen. De handelaar, die hier en daar zijn jongens heeft (allang getrouwd), hun foto in de kluis heeft en die nog te voorschijn haalt als hij gaat slapen.

De hoogleraar, die aan een student denkt als hij met zijn vrouw gemeenschap heeft. De verloofde arbeider, die in het geheim een homoseksuele relatie onderhoudt en niet bij machte is die te verbreken. De schichtige bezoeker van een bar voor homofielen, waar men hem eens per half jaar ziet binnenkomen en waar hij urenlang in zijn eentje staat te drinken om dan weer te gaan, alleen. De man, die er weken over denkt hoe hij zo onopvallend mogelijk Van het Reves laatste boek zal kopen en waar hij het dan laten moet. De man, die een spoor voor de politie uitzet door zijn contacten met minderjarigen. Maar ook de man die tot niets durft komen omdat hij denkt, dat elk homoseksueel contact strafbaar is.

Met honderden voorbeelden is deze rij aan te vullen. Ieder voorbeeld is een leven en altijd is het weer anders. Waar het echter om gaat, is, dat naarmate de cirkels verder uit elkaar liggen het leven voor iedereen moeilijker is, terwijl wanneer ze meer over elkaar heen schuiven diezelfde mensen steeds meer zichzelf zullen worden, tot eigen en andermans voordeel.

De volledige aanvaarding

Van de volledige aanvaarding zou ik willen spreken als de verlangens innerlijk geaccepteerd worden zonder dat het gevoel bestaat dat men een dubbel leven leidt, *wanneer dus het leven met die verlangens een eenheid vormt met het hele doen en laten.* We zien dit bij de puber, die verliefd is op zijn vriend, met hem optrekt en daarin gelukkig is. Maar ook bij de volwassene, die, eventueel door een fase van onvolledig aanvaarden heen, zijn leven zo heeft weten om te bouwen (vooral innerlijk, dus in de wijze waarop hij de dingen beleeft), dat de gerichtheid er niet meer uit weggedacht kan worden, omdat ze er de basis van geworden is.

Natuurlijk is er dan een strijd geweest tegen de overgenomen visie van anderen, een tijd van zoeken naar de eigen mogelijkheden. Het is dan ook niet aan te geven wanneer de volledige aanvaarding een feit wordt; nooit op een bepaalde dag, bij een bepaalde gebeurtenis, maar altijd geleidelijk en bijna onmerkbaar. In tegenstelling tot het begin van de onvolledige aanvaarding, die steeds scherp te situeren is. Bij voorbeeld als gevolg van een gesprek, een lezing of een boek.

De volledige aanvaarding is verder gekenmerkt door het gevoel zichzelf te zijn, te leven op een wijze, die voor het eigen geweten juist is. Men heeft zich uitgetild boven een gevangen zitten in zichzelf, is vrij geworden, voelt zich sterk en bestand tegen kritiek (die nu meestal uitblijft). Men is de baas geworden in het eigen innerlijk huis en heeft de blik naar buiten. De energie is niet meer gebonden aan de afweer tegen zichzelf of het zich schrap zetten tegen de aanvallen van buiten. Ze kan nu veel meer ten nutte komen van de eigen levensvorm als omgaan met anderen, in het werk en in de vrije tijd. De mens voelt zich nu ingepast, deel van de anderen en neemt ook innerlijk deel aan wat zij doen en willen. Het gevoel van onderscheid, van anders zijn, is verdwenen. Hoewel men juist nu de homofiel in optima forma is, zou men kunnen zeggen, dat het woord geen etiket meer is, althans niet meer gevoeld wordt als iets bijzonders. Als er vroeger een kloof scheen te zijn, is die verdwenen. De innerlijke vrije omgang zowel met mannen als met vrouwen, is pas nu een werkelijkheid. Men weet wat men kan en niet kan. De grenzen van het eigen mogelijke worden niet meer overschreden, hoeven niet meer overschreden te worden, omdat men gelukkig kan zijn met wat men heeft en aan eigen mogelijkheden kent. Gesprekken over homoseksualiteit worden niet meer op zichzelf betrokken: men kan erover praten als over welk ander onderwerp ook, zoals de heterofiel erover praten kan, die zich van vooroordelen heeft losgemaakt.

Het persoonlijke staat nu op de voorgrond. Wat bij de ekstreme vormen van verzet de mensen steeds meer een monotype gingen worden, verdwijnt hier

iedere mogelijkheid tot hokjesvorming. De verschillen tussen de ene en de andere homofiel zijn nu even groot als tussen de ene en de andere heterofiel. In het opzicht van het zich volwaardig mens voelen (zoals dat tot uiting komt in het zelfgevoel, in het plezier van de omgang met anderen, het bouwen aan een eigen toekomst, het bezig zijn met wat aan de orde is) zijn de overeenkomsten tussen homo- en heterofielen (beter gezegd tussen alle mensen, die zichzelf zijn) nu veel groter dan vergeleken met hen, die zich tegen zichzelf blijven verzetten. Ook het gevoel van outcast te zijn is verdwenen, (wat bij hen, die zichzelf onvolledig aanvaard hebben juist sterk is).

Als uit het bovenstaande begrepen zou worden, dat de aanvaarding niet anders dan tot een blijvend geluk kan leiden, heb ik onvoldoende doen uitkomen, dat aanvaarding en zelfverwerkelijking twee zeer verschillende zaken zijn. Zoals er in de inleiding aan herinnerd is, hangt de wijze van zelfverwerkelijking en hoe men zich daarbij voelt, van veel meer omstandigheden af dan het al dan niet aanvaarden van zichzelf.

Zelfskseptatie betekent immers niet mèèr, maar ook niet minder, dan dat de homofiele mens met zichzelf in het reine gekomen is, innerlijk daarmee rustig is, met behoud van en ook uitgaande van wat die gerichtheid nu voor hem of haar betekent. Eigenlijk is het niets meer dan een standpunt, eenzelfde manier van in konditie zijn als de heterofiele mens, voor wie de gerichtheid als zodanig geen onlust- of schuldgevoelens met zich meebrengt. Maar het is vanzelfsprekend dat ook de homofiele mens erop rekenen moet in zijn leven bijzondere moeilijkheden te zullen moeten doormaken. Al was het maar omdat hij behoort bij een onder druk staande minderheidsgroep. Steeds blijft echter gelden, dat de mens, die aanvaard, zichzelf het beste in de hand heeft, eigen mogelijkheden beter overziet, eerder in staat is toekomstpeilingen te doen en zichzelf niet tot vijand is. Misschien zullen er velen zijn, die zich afvragen of de volledige aanvaarding op zich al niet onbereikbaar is. Want de maatschap-

pelijke druk lijkt zo groot, dat het wel erg moeilijk moet zijn om tot een levensvorm te komen, waarin die druk niet meer schijnt te bestaan. Ik kan het niet weerstaan daar iets over te zeggen, al valt het misschien buiten het kader van dit artikel.

Het maatschappelijk oordeel bestaat uit een aantal meningen, die voor een deel onjuist zijn en vaak een emotionele grond hebben. Maar een zo algemeen mogelijke voorlichting, die hard nodig is en dus ook gegeven moet worden, kan die grond echter niet doen verdwijnen. Voorlichting van buitenaf, hoe nuttig ook, blijft aan de buitenkant hangen zolang de emotionele afweer niet geraakt wordt. Er is maar één mogelijkheid om dat te bereiken: wanneer de homofiel zelf aan allen bij wie hij of zij zich thuis voelt en bij wie die genegenheid wederkerig is, zijn gerichtheid openbaart, ook al kan dat op zich heel moeilijk zijn. Hoe groter de schok daarbij, hoe sterker dat emotionele was dan geraakt zal zijn. Als het waar is dat 4 procent van onze bevolking homofiel is, dus 1 op de 25 mensen, zou onze bevolking op de best mogelijke wijze zijn voorgelicht en veroordelen herkent hebben als elke homofiel aan 25 familieleden, vrienden of kollega's verteld zou hebben zo te zijn. Ik bedoel dit niet als grap. Want juist door anderen toe te vertrouwen hoe men is, doet men evenzoveel stappen op de weg naar de zichzelfwording. Overigens is het opmerkelijk, dat zij, die altijd weer het algemene onbegrip te berde brengen, dezelfde zijn, die over hun gerichtheid mondje dicht houden en dus een uitgesproken dubbel leven leiden.

Zo komen we tenslotte voor de vraag aan welke voorwaarden voldaan zou moeten zijn, wil men tot de volledige aanvaarding kunnen komen, althans deze zo dicht mogelijk benaderen. Het lijkt me dat het er drie zijn. En wel in de eerste plaats de innerlijke akseptatie van wat men voelt. Verder een zich laten voorlichten over de levensmogelijkheden en -moeilijkheden van hen, die ook homofiel zijn. En als laatste, maar misschien wel belangrijkste: het inlichten van degenen, die ons nabij staan.

De voorlichting is ook voor de homofiel noodzake-

lijk, omdat hij meestal te weinig anderen kent, die zijn als hij, dus voorbeelden (waar zonder niemand kan) heeft moeten missen. Ter zake doende lektuur, ontdaan van franje, heeft ieder nodig. Wat men er mee doet zal men zelf moeten uitmaken, al kan het nogal eens neerkomen op ingrijpende veranderingen.

Het inlichten van derden lijkt dikwijls bijzonder moeilijk en er zijn er dan ook heel wat, vooral onder de ouderen, die zich daar met hand en tand tegen verzetten. Toch is juist die openheid van de allergrootste betekenis, omdat het een dubbel leven voorkomt, dan wel daar een einde aan maakt. Hoe moeilijk het ook kan zijn, achteraf gesproken valt het bij het overgrote deel mee, terwijl pas dan de voordelen ervan duidelijk zijn. Immers, de dagelijkse lusten en lasten (ook die uit de seksuele verlangens voortkomen) worden nu met anderen gedeeld, worden ook hún plezier of zorg.

Zo zal dan elke levensvorm (ook het huwelijk) uitdrukking zijn van een zo goed mogelijke verwerking. Uiteraard is er geen enkele reden met een bord op de rug te gaan lopen. Iedereen voelt zelf wel aan wie hij zou willen vertellen hoe de vork in de steel zit en aan wie niet. Op dit aanvoelen komt het trouwens altijd aan. Daarom is het onmogelijk dit artikel te besluiten met een aantal levensrecepten. Als er voor homofielen regels en voorschriften gegeven zouden worden die anders zijn dan voor anderen, doen die mijns inziens de mens tekort.
